

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR
OKTOBER 2013

NYE FORANSTALTNINGSDOMME I 2012
SAMT FORLØBET AF DOMME AFSAGT I 2007

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området, og således at der opbygges et grundlag for en evaluering. Denne evaluering blev gennemført i 2010 og er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.¹

Den foreliggende statistik omhandler nye domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2012 til d. 31. december 2012. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2008 samt 2010 og 2011. Der blev ikke udarbejdet en tilsvarende redegørelse for domme afsagt i 2009, idet den samlede evaluering da var under gennemførelse. Der har dog vist sig efterfølgende at være interesse for, at der fortsat udarbejdes årlige redegørelser om nye domme.

Ved siden af de nye domme omhandler denne redegørelse oplysninger om forløbet af de foranstaltningsdomme, der blev afsagt i 2007. Det sker med henblik på at undersøge om der, i henhold til lovændringen i 2000, er sket en prøvelse af de sager, hvor der ikke er fastsat en længstetid, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, 2. pkt. Endvidere undersøges eventuelle forlængelser af længstetiden, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og stk. 3, samt § 69 a, stk. 1 og stk. 3.

I forhold til de tidligere rapporter fokuseres der nu mere på at belyse udviklingen separat for de psykisk syge (jf. § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (§ 16, stk. 1, 2. pkt. og § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.”

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Kriminalregisteret.

¹http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2010/Tidsbegransede_foranstaltninger.pdf

I. NYE DOMME

Statistikken over nye domme i 2012 omfatter i alt 901 domme. De 901 domme angår i alt 891 personer, idet ti personer er blevet idømt en foranstaltning to gange i løbet af 2012. Af de 901 domme er 63 afsagt ved landsretterne.

De 901 foranstaltningsdomme repræsenterer et fald på tre pct. i forhold til 2011, hvor der blev afsagt 932 domme.² Det er første gang siden 2007, der ikke er sket en stigning i det årlige antal idømte foranstaltningsdomme.

Tabel 1. Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning, i andelen vedrørende alvorlig personfarlig kriminalitet og i andelen, der angår vold mod tjenestemand.³

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning	Andel vedr. alvorlig personfarlig kriminalitet
2001	362	43 % (156)	49 % (174)
2002	460	44 % (204)	48 % (217)
2003	528	42 % (223)	41 % (217)
2004	579	38 % (222)	39 % (225)
2005	686	40 % (271)	37 % (255)
2006	749	38 % (281)	37 % (275)
2007	592	38 % (225)	39 % (229)
2008	684	38 % (260)	37 % (256)
2010	857	36 % (306)	33 % (287)
2011	932	39 % (359)	34 % (320)
2012	901	38 % (345)	31 % (280)

Tabel 1 viser i øvrigt, at antallet af foranstaltningsdomme er steget hvert år frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en fortsat stigning i antallet af domme. For 2012 registreres som nævnt et mindre fald i forhold til 2011, men antallet af domme er dog stadig højere end de øvrige tidligere år. Hvorvidt stigningen set over hele perioden afspejler en reel vækst i antallet af psykisk syge, mentalt retarderede og mangelfuldt udviklede lovovertrædere, eller om det afspejler et øget fokus på området, således at flere lovovertrædere med mentale problemer opdages og får foranstaltningsdomme frem for øvrige strafferetlige afgørelser, vides ikke. Ligeledes er der ikke klart, hvad årsagen til det mindre fald i 2012 er.

² Antallet af domme afsagt i 2011 blev sidste år opgjort til 928. De fire ekstra domme er sager, som blev afgjort sent og derfor ikke nåede at komme med i sidste års afrapportering.

³ Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i rapportererne for de enkelte år, skyldes det, at ankesager ikke kan registreres, før de endelig er afgjort, idet ankesager, der fører til ændringer i foranstaltningen, henføres til året for dommen i 2. instans, mens ankesager, hvor der ikke er sket ændringer i dommen, henføres til året for dommen i 1. instans.

Af tabel 1 ses, at andelen af domme *uden* tidsbegrænsning i 2012 ligger på niveau med de foregående år.

Med henblik på at belyse, hvorvidt de årlige ændringer i antallet af foranstaltningsdomme angår alle kriminalitetsformer, er det undersøgt, hvorledes udviklingen er i andelen af domme, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet. Herved forstås incest, voldtægt, seksualforbrydelser mod børn under 12 år, alvorligere vold (§§ 245-246), trusler (§ 266), vold og trusler mod vidner m.v. (§ 123), forvoldelse af fare for andres liv eller førlighed, frihedsberøvelse, drab og forsøg herpå samt brandstiftelse og røveri. Som det ses af tredje kolonne i tabel 1, var andelen af domme, der angår alvorlig personfarlig kriminalitet, større i især de allerførste år efter lovændringen og lå i perioden fra 2004 til 2008 på et ret konstant, men lidt lavere niveau. Siden 2010 er denne andel mindsket yderligere, og i 2012 er det knapt en tredjedel af dommene, der angår alvorlig personfarlig kriminalitet.

1.1. Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 901 domme angår de 513 (svarende til 57 pct.) psykisk syge, 120 (13 pct.) de mentalt retarderede og 268 (30 pct.) de mangelfuldt udviklede. 13 af de 120 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (§ 16 stk. 1, 2. pkt.). I 2012 er andelen af foranstaltningsdomme, der angår psykisk syge, lidt mindre end i tidligere år, mens andelen, der angår de mangelfuldt udviklede, er lidt større.

Tabel 2. Foranstaltningsdomme 2012 fordelt efter foranstaltningens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	218	42 %	48	40 %	79	29 %
1 år					1	0,4 %
2 år					1	0,4 %
3 år	5	1 %	21	18 %	9	3 %
5 år	290	57 %	51	43 %	178	66 %
I alt	513	100 %	120	100 %	268	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår det, at størstedelen af dommene er tidsbegrænsede, og at langt størstedelen af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens alene to domme har en længstetid på under tre år. Af tabellen fremgår desuden, at det er relativt få af de mangelfuldt udviklede, som er idømt en foranstaltning uden længstetid.

1.2. Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen i 2000 skal der, når kriminaliteten ikke er af personfarlig karakter, jf. det senere, fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller

giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 513 domme, som angår psykisk syge personer, giver 507 mulighed for anbringelse, mens 32 medfører, at den dømte skal anbringes i institution eller på hospital, jf. tabel 3. I 2012 er ingen psykisk syge dømt til anbringelse i en sikret afdeling.

Af de 507 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 218 domme (svarende til 43 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, om alvorligere personfarlig kriminalitet. I de andre 289 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der i alle tilfælde fastsat en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1.

Tabel 3. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		5	1	6
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	51		143	194
Behandling med mulighed for indlæggelse	141		140	281
Anbringelse på hospital/institution	26		6	32
I alt	218	5	290	513

De resterende seks domme giver ikke mulighed for anbringelse, hvilket som nævnt indebærer, at der skal fastsættes en længstetid, der ikke overstiger tre år. I fem af disse sager er længstetiden fastsat til højst tre år, mens der i én sag er fastsat en længstetid på fem år.

Tabel 4. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		19		19
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	31	2	47	80
Anbringelse på hospital/institution	7		4	11
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	7			7
Anbringelse i sikret afdeling/institution	3			3
I alt	48	21	51	120

Når det drejer sig om de mentalt retarderede, er der 80 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. Der er desuden afsagt 21 anbringelsesdomme, hvilket relativt set er betydeligt flere end for de psykisk syge lovovertrædere. Af de i alt 101 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 48 domme (svarende til 48 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen. Denne andel er lidt større end for de psykisk syge.

Som nævnt, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år, hvilket i alle tilfælde er sket for de mentalt retarderede.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse			1	9	1	11
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	39				143	182
Behandling med mulighed for anbringelse	39	1			33	73
Anbringelse på hospital/ institution	1				1	2
I alt	79	1	1	9	178	268

Af de 268 domme, som angår personer med mangelfuld udvikling m.v., er to anbringelsesdomme, mens 257 kan medføre anbringelse, jf. tabel 5. I 79 ud af de 257 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 31 pct., hvilket er et noget mindre andel end for både de psykisk syge og de mentalt retarderede.

1.3. Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører personfarlig kriminalitet, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2. De kriminalitetsformer, der nævnes i disse bestemmelser, er drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændighederne, under hvilke den blev begået. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 6. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	3			3
Samleje med barn mv.	2		1	3
Blufærdighedskrænkelser	1		7	8
Vold mod tjenestemand	45		79	124
Drab	8			8
Forsøg på drab	5			5
Simpel vold	21	3	56	80
Alvorligere vold	32		5	37
Vold i øvrigt	2		5	7
Brandstiftelse i øvrigt	26		1	27
Trusler	23		9	32
Tyveri	1		47	48
Røveri	48		2	50
Andre formueforbrydelser		1	18	19
Andre straffelovsovertrædelser	1	1	29	31
Særlovsovertrædelser			31	31
I alt	218	5	290	513

I tabel 6 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at personfarlige forbrydelser i alle tilfælde er prioriteret før ikke-personfarlige forbrydelser.

Som det ses af tabellen, er der i intet tilfælde i de sager, som angår manddrab, forsøg herpå eller voldtægt, fastsat en længstetid for foranstaltningen.

I sager om samleje med barn, alvorligere vold (§§ 245-246), brandstiftelse (alle sager efter § 181) og røveri er der i en mindre del af sagerne fastsat en længstetid, mens det drejer sig om 28 pct. af sagerne om trusler (§ 266 og § 123). For så vidt angår andre og typisk mindre alvorlige former for personfarlig kriminalitet, vold mod tjenestemand og simpel vold (§ 244), er der i langt hovedparten af sagerne fastsat en længstetid. Sagerne under kategorien ”Vold i øvrigt” angår i alle tilfælde forvoldelse af fare for liv eller legeme.

Også i langt de fleste sager vedrørende tyveri eller blufærdighedskrænkelser (§ 232) er der fastsat en længstetid for foranstaltningen, mens det er sket i alle sager om andre formueforbrydelser (§§ 289, 289 a, 290, 291 og 293 a). For andre straffelovsovertrædelser og særlovsovertrædelser gælder også,

at der i størstedelen af tilfældene er fastsat en længstetid. Andre straffelovsovertrædelser vedrører §§ 121, 158, 164, 165, 167, 171, 191, 192a, 194, 215, 265 og 293, mens særlovsovertrædelserne angår lov om euforiserende stoffer, våbenloven, færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel samt lov om værdipapirhandel.

Vedrørende personfarlig kriminalitet og eventuel fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede (tabel 7) og de mangelfuldt udviklede m.v. (tabel 8) – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge. For de mangelfuldt udviklede ses dog ét tilfælde af drab, hvor der er fastsat en længstetid.

I øvrigt bemærkes, at de mangelfuldt udviklede m.v. sjældnere end de psykisk syge og de mentalt retarderede er dømt for vold mod tjenestemand.

Tabel 7. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længste- tid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	3			3
Samleje med barn mv.	1		5	6
Blufærdighedskrænkelse			4	4
Vold mod tjenestemand	14	5	19	38
Simpel vold	4		5	9
Alvorligere vold	6	1	1	8
Vold i øvrigt		1		1
Brandstiftelse i øvrigt	6	1		7
Frihedsberøvelse	1	0		1
Trusler	4	1		5
Tyveri		5	5	10
Røveri	6		2	8
Andre formueforbrydelser	1	3	6	10
Andre straffelovsovertrædelser	1	3	2	6
Særlovsovertrædelser	1	1	2	4
I alt	48	21	51	120

Tabel 8. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Samleje med barn mv.	2				3	5
Blufærdighedskrænkelser					2	2
Andre sædelighedsforbrydelser				1	2	3
Vold mod tjenestemand	9				32	41
Drab					1	1
Simpel vold	9			1	44	54
Alvorligere vold	13				6	19
Særlig alvorlig vold	1					1
Vold i øvrigt					1	1
Brandstiftelse i øvrigt	14			1	2	17
Trusler	5				2	7
Tyveri	1			3	30	34
Røveri	22				4	26
Andre formueforbrydelser	1			3	9	13
Andre straffelovsovertrædelser	2	1	1		25	29
Særlovsovertrædelser					15	15
I alt	79	1	1	9	178	268

1.4. Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige et år.

Tabel 9. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetiden for ophold for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 mdr.	6 mdr.	1 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæg./anbr.	8	1		173	182
Behandling med mulighed for indlæggelse	11		1	61	73
Anbringelse på hospital/institution	1			1	2
I alt	20	1	1	235	257

Tabel 9 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 237 af de i alt 257 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. I 20 tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet.

II. FORLØB

Som nævnt omfatter denne rapport også oplysninger om forløbet af de foranstaltningsdomme, der blev afsagt i 2007. Det drejer sig om i alt 592 domme.⁴

Af de personer, som dommene angår, er 42 afgået ved døden i den mellemliggende periode. Den yngste var 17 år, mens fire personer var fyldt 60 år på dødstidspunktet. Domme vedrørende døde personer er ekskluderet i de følgende analyser. Det samme er fire domme, som angår personer, der er udvist.

De resterende foranstaltningsdomme angår 356 sager om psykisk syge personer, 70 sager om mentalt retarderede og 119 sager om mangelfuldt udviklede m.v. Derudover er den dømtes mentale tilstand i ét enkelt tilfælde ikke oplyst i dommen, hvorfor denne ikke indgår i det følgende.⁵ Således angår den følgende analyse 545 domme.

2.1. Domme uden længstetid

Ifølge straffelovens § 68 a, stk. 2, 2. pkt., skal anklagemyndigheden i de sager, hvor der ikke er fastsat en længstetid, indbringe spørgsmålet om ændring eller endelig ophævelse af foranstaltningen for retten fem år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste to år.

Af de i alt 545 domme er der for de 207 ikke fastsat længstetid, og det er for disse, ovennævnte krav gør sig gældende. Som det ses af tabel 10, blev størstedelen af dommene, som angår mangelfuldt udviklede m.v., ophævet inden for fem år.⁶ Vedrørende de psykisk syge blev knap halvdelen af dommene ophævet inden for fem år,⁷ mens det gælder godt halvdelen af dommene for mentalt retarderede.⁸

⁴ I rapporten om nye foranstaltningsdomme afsagt i år 2007 er det anført, at der er afsagt 589 foranstaltningsdomme i 2007. Uoverensstemmelsen mellem dette tal og det her anførte skyldes, at der er sket en omrokering vedrørende ankesager.

⁵ Denne sag er hverken ændret, prøvet eller ophævet inden for fem år, ligesom dømte ikke er dømt for ny kriminalitet i perioden.

⁶ Forinden er én af disse sager ændret.

⁷ Heraf er otte prøvet inden ophævelsen, mens to er ændret.

⁸ En af disse er blevet prøvet forud for ophævelsen.

Af tabellen fremgår det endvidere, at nogle sager først er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter fem år. For de psykisk syge drejer dette sig om 30 domme og for såvel de mentalt retarderede som de mangelfuldt udviklede om seks domme. Derudover er der et mindre antal domme, hvorom der ikke i det foreliggende datamateriale er oplysninger om eventuel ophævelse, ændring eller prøvelse af dommen. Af forløbsanalyserne i de tidligere rapporter fremgår det, at størstedelen af disse domme er blevet indbragt for retten inden for fem år, hvorfor sagerne opfylder kravet om tidsgrænsen for indbringelse for retten. Det må formodes, at tilsvarende vil være tilfældet for de sager, denne rapport omhandler.

Tabel 10. Domme uden længstetid fordelt efter den dømtes mentale tilstand samt art af eventuelle kendelser m.v.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Ophævet inden for fem år	70	48 %	16	52 %	22	71 %
Ændret inden for fem år	13	9 %	5	16 %		
Prøvet inden for fem år	20	14 %	3	10 %		
Sager der er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter 5 år	30	21 %	6	19 %	6	19 %
Oplysninger om ophævelse, ændring eller prøvelse fremgår (endnu) ikke	12	8 %	1	3 %	3	10 %
I alt	145	100 %	31	100 %	31	100 %

Af tabel 11 fremgår den gennemsnitlige tid fra domsdatoen til ophævelse af dommen eller til (første) ændring eller prøvelse. Overordnet set er der ikke store forskelle mellem de tre grupper af dømte. Det bemærkes, at beregningerne kan være baseret på meget få observationer, jf. tabel 10.

Tabel 11. Domme uden længstetid fordelt efter den dømtes mentale tilstand samt den gennemsnitlige tid fra dom til kendelse m.v.

	Gennemsnitligt antal år fra dom til ophævelse/ændring/prøvelse		
	Psykisk syge	Mentalt retarderede	Mangelfuldt udviklede m.v.
Ophævet inden for fem år	3,3	2,7	3,0
Ændret inden for fem år	3,6	3,1	
Prøvet inden for fem år	4,4	4,9	
Sager der er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter 5 år	5,2	5,1	5,2

2.2. Ændringer og forlængelser af foranstaltningen

Det er ikke kun domme uden tidsbegrænsninger, der kan ændres. Dette kan også ske for de øvrige domme. Der er siden dommen i 2007 og frem til medio marts 2013 – det tidspunkt, hvor datamaterialet til brug for denne undersøgelse blev dannet – registreret i alt 47 domsændringer for de psykisk

syge. Disse domsændringer angår både sager med og uden længstetider. For domme med tidsbegrænsning er der for de psykisk syge foretaget 26 domsændringer, jf. tabel 12, og i gennemsnit er der gået 4,9 år fra dom til første domsændring. For dømte uden tidsbegrænsning er der foretaget i alt 21 domsændringer (tabel 13), og i gennemsnit er der gået 3,6 år fra dom til første domsændring.⁹

For de mentalt retarderede er der foretaget 14 domsændringer, mens der for de mangelfuldt udviklede m.v. er foretaget 22 domsændringer.¹⁰ De mentalt retarderedes domme uden tidsbegrænsning er blevet ændret efter i gennemsnit 3,1 år, mens dette er sket efter 4,8 år i gennemsnit for domme med tidsbegrænsning. Der er gået noget kortere tid, før der sker en ændring af foranstaltningen, for de mangelfuldt udviklede m.v. end for de andre dømte, nemlig i gennemsnit 2,6 år for domme med tidsbegrænsning og 1,3 år for domme uden tidsbegrænsning.¹¹

Tabel 12. Ændringer af domme med tidsbegrænsning for psykisk syge fordelt efter ændringens art.

	Forlængelse af foranstaltning	Ændring af foranstaltning	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	8		8
Behandling med mulighed for anbringelse	16	1	17
Anbringelse på hospital/institution	1		1
I alt	25	1	26

Af de 26 domsændringer, der angår psykisk syge og domme med tidsbegrænsninger, angår de 25 forlængelser af foranstaltningens varighed. I alle tilfælde er dommen forlænget med to år.

For de mentalt retarderede består ændringernes art i de otte tilfælde med tidsbegrænsning af domsforlængelser.¹² For de mangelfuldt udviklede m.v. med tidsbegrænsede domme forekommer der i alt 21 domsændringer: I seks tilfælde forlængelser af foranstaltningen¹³, i to tilfælde ændring af foranstaltningens art og i 13 tilfælde forlængelser af institutionsopholdet.¹⁴

De ændringer, der er foretaget for psykisk syge, der er idømt en foranstaltning uden tidsbegrænsning, angår i de fleste tilfælde en ændring af foranstaltningens art, jf. tabel 13. Ikke uventet er det

⁹ I to sager er dommen ændret to gange.

¹⁰ For de mentalt retarderede er en dom ændret to gange. For de mangelfuldt udviklede er tre domme ændret to gange, én er ændret tre gange og én er ændret fire gange.

¹¹ I sidstnævnte tilfælde er der dog kun tale om en enkelt sag.

¹² I alle tilfælde er der tale om forlængelser på to år.

¹³ I tre sager er det forlængelser på to år, én dom er forlænget et år og én dom er først forlænget med to år og derefter yderligere seks måneder.

¹⁴ Disse 13 forlængelser af institutionsophold fordeles sig på seks forskellige domme. For to domme er institutionsopholdet forlænget med et halvt år. For én dom er den forlænget en gang med et år, for én dom to gange med et år og for én dom fire gange med et år hver gang. Endelig er længstetiden for institutionsopholdet for én dom forlænget to gange med et år, hvorefter den forlænges indtil dommens udløb.

udelukkende anbringelsesdomme, der er ændret.¹⁵ De vil således typisk efter nogle år blive ændret til en dom, der alene giver mulighed for anbringelse.

Tabel 13. Ændringer af domme uden tidsbegrænsning for psykisk syge efter foranstaltningens art.

	Forlængelse af institutionsophold	Ændring af foranstaltning	I alt
Tilsyn med mulighed for indlæggelse	2		2
Behandling med mulighed for indlæggelse	2		2
Anbringelse på hospital/institution	1	14	15
Anbringelse i sikret institution/afdeling		2	2
I alt	5	16	21

Med hensyn til de mentalt retarderede er der foretaget syv domsændringer, der angår en ændring af foranstaltningens art, for domme uden tidsbegrænsning.¹⁶ For de mangelfuldt udviklede m.v. med domme uden tidsbegrænsning, er der i et enkelt tilfælde foretaget en ændring af foranstaltningen, idet den er blevet forlænget med ét år.¹⁷

2.3. Kriminalitet og sanktioner under foranstaltningen

154 af de dømte psykisk syge, svarende til 43 pct., har fået et tiltalefrafald eller en bøde under foranstaltningen, jf. tabel 14. De fleste af de 154, der har fået en sanktion under foranstaltningen, har fået mere end én, idet der er registreret i alt 438 tiltalefrafald eller bøder under sanktionen, altså i gennemsnit knap tre tiltalefrafald/bøder for dem, der har fået en sanktion under foranstaltningen. For den samlede gruppe af psykisk syge er gennemsnittet på 1,2 sanktioner, jf. tabel 14.

Af tabellen ses endvidere, at det for de mangelfuldt udviklede er 45 pct., der har fået en sanktion under foranstaltningen, mens det for de mentalt retarderede drejer sig om 49 pct. De mentalt retarderede, der begår ny kriminalitet under foranstaltningen, er i gennemsnit registreret for 2,6 sanktioner, og for hele gruppen er gennemsnittet på 1,3 sanktioner. For de mangelfuldt udviklede er de tilsvarende tal på henholdsvis 2,8 og 1,3 sanktioner i gennemsnit under foranstaltningen. Der ses nogenlunde samme mønster for dømte med og uden tidsbegrænsede foranstaltninger.

¹⁵ For to af disse domme er der foretaget to ændringer af foranstaltningens art.

¹⁶ I en sag er dommen ændret to gange.

¹⁷ Det kan tilføjes, at der i de 356 domme vedrørende psykisk syge er foretaget i alt 70 prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet: Henholdsvis 51 prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og 19 for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået henholdsvis 4,3 og 2,9 år fra dom til første prøvelse. For de mentalt retarderede er der for de 70 domme foretaget 14 prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet: 12 prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og to prøvelser for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået 4,7 år for domme uden tidsbegrænsning før første prøvelse og 3,2 år for domme med tidsbegrænsning. Blandt de 119 domme, de mangelfuldt udviklede er idømt, er der foretaget i alt to prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet. Begge angår domme uden tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået 5,2 år før disse domme prøves første gang.

Tabel 14. Domme fordelt efter den dømtes mentale tilstand og antal nye sanktioner under foranstaltningens forløb.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen sanktioner under foranstaltningen	202	57 %	36	51 %	66	55 %
1 sanktion	55	15 %	19	27 %	19	16 %
2 sanktioner	33	9 %	7	10 %	12	10 %
3-5 sanktioner	51	14 %	3	4 %	17	14 %
Mere end 5 sanktioner	15	4 %	5	7 %	5	4 %
I alt	356	100 %	70	100 %	119	100 %
Gennemsnitlige antal sanktioner pr. person	1,2		1,3		1,3	

14 af de 30 psykisk syge, der har fået forlænget deres foranstaltning eller deres institutionsophold, jf. afsnit 2.2, er registeret for en sanktion under foranstaltningen. Det er ikke muligt med sikkerhed at vide, hvorvidt der er en forbindelse mellem disse hændelser, men det forekommer dog overvejende sandsynligt. Samtidig skal det påpeges, at i langt de fleste af de tilfælde, hvor der forekommer en sanktion under foranstaltningen, ikke er sket hverken en ændring eller forlængelse af foranstaltningen. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. har syv ud af de elleve personer, der har fået forlænget deres foranstaltning, også fået sanktioner under dommen, mens det for de mentalt retarderede drejer sig om syv ud af de otte.

Arten af den kriminalitet, der har ført til et tiltalefrafald eller en bøde under foranstaltningen, er angivet i tabel 15.¹⁸ Som det fremgår, drejer det sig i de fleste tilfælde om mindre alvorlige former for kriminalitet. For psykisk syge angår 44 pct. af sagerne færdselsloven og andre særlovsbestemmelser, herunder ganske hyppigt lov om euforiserende stoffer. For de mentalt retarderede er det 42 pct. af sagerne, der angår disse lovovertrædelser, mens det for de mangelfuldt udviklede drejer sig om halvdelen af sagerne.

Med hensyn til straffelovsovertrædelserne er butikstyveri den hyppigst forekommende kriminalitetstype både blandt de psykisk syge og de mangelfuldt udviklede. Blandt de mentalt retarderede er vold eller trusler mod offentlig myndighed den hyppigst forekommende straffelovsovertrædelse. 10 af de 436 sanktioner til psykisk syge vedrører alvorligere personfarlig kriminalitet, nemlig seks sager om trusler, én om alvorligere vold og tre sager om røveri. Blandt de mentalt retarderede angår fem af sagerne alvorligere personfarlig kriminalitet, mens dette gør sig gældende for to af sagerne for de mangelfuldt udviklede m.v.

¹⁸ Tabellen viser kriminalitetens art for hovedsigtelsen, mens kriminalitetens art for eventuelle bisigtelser ikke er omfattet af tallene.

Tabel 15. Nye sanktioner fordelt efter kriminalitetens art og dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Blufærdighedskrænkelser			1	1 %		
Øvrige sædelighedskrænkelser	3	0,7 %	2	2 %	3	2 %
Seksuallforbrydelser i alt	3	0,7 %	3	3 %	3	2 %
Vold o.l. mod offentlig myndighed	45	10 %	21	23 %	7	5 %
Simpel vold	13	3 %	7	8 %	4	3 %
Alvorligere vold	1	0,2 %				
Trusler	6	1 %	1	1 %	1	0,7 %
Øvrige voldsforbrydelser	1	0,2 %				
Voldsforbrydelser i alt	66	15 %	29	32 %	12	8 %
Dokumentfalsk	1	0,2 %			1	0,7 %
Brandstiftelse			2	2 %		
Indbrud	23	5 %	5	5 %	8	5 %
Butikstyverier mv.	73	17 %			18	12 %
Andre tyverier	30	7 %	2	2 %	14	9 %
Brugstyverier	7	2 %	5	5 %	5	3 %
Hærværk	16	4 %	3	3 %	8	5 %
Underslæb, bedrageri, mandatsvig	8	2 %	1	1 %	3	2 %
Røveri	3	0,7 %	2	2 %	1	0,7 %
Andre formueforbrydelser	5	1 %				
Smugling eller salg af narkotika	2	0,5 %				
Ejendomsforbrydelser i alt	168	38 %	20	22 %	58	38 %
Øvrige straffelovsbestemmelser	10	2 %	1	1 %	3	2 %
Færdelseslovovertrædelser	66	15 %	26	29 %	34	23 %
Øvrige særlovsovertrædelser	125	29 %	12	13 %	41	27 %
I alt	438	100 %	91	100 %	151	100 %

2.4. Ophævelse eller bortfald af foranstaltning

Det er ikke muligt at beregne den gennemsnitlige varighed af foranstaltningerne, idet ikke alle domme er ophævet eller bortfaldet. I alt 112 domme var således endnu ikke ophævet på tidspunktet for dataindsamlingen. Af disse 112 domme angår 83 psykisk syge personer, 20 mentalt retarderede personer og 9 mangelfuldt udviklede m.v. Det er derfor alene de resterende 433 domme, der indgår i tabel 16-18.

Som tidligere nævnt, er 145 af dommene vedrørende psykisk syge uden tidsbegrænsning. 84 af disse domme er ophævet, 11 af dem dog først efter fem år, jf. tabel 16. Alle øvrige domme har tidsbegrænsning på maksimalt fem år og må derfor som udgangspunkt forventes at være bortfaldet. Af de ni domme med en tidsbegrænsning på tre år er de fem bortfaldet efter udløbet af de tre år, mens fire

er blevet ophævet tidligere. Af de 180 domme med en tidsbegrænsning på fem år, er 72 bortfaldet efter udløbet af fem år, mens fire overstiger fem år. I to tilfælde er dommene forlænget med to år. De øvrige domme ophæves, inden de fem år er forløbet. I øvrigt fremgår af tabellen, at den gennemsnitlige varighed af samtlige ophævede domme vedrørende de psykisk syge er 3,8 år.

Tabel 16. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for psykisk syge.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	1	11	17	17	26	12	84	3,6
3 år		3	6				9	2,5
5 år	2	13	21	38	102	4	180	4,0
I alt	3	27	44	55	128	16	273	3,8

I alt er 31 af dommene, som vedrører mentalt retarderede personer, uden tidsbegrænsning, og 17 af disse domme er ophævet, jf. tabel 17. Andre 14 domme er ophævet inden dommens udløb, mens 17 domme med tidsbegrænsning ophørte ved dommens udløb. For én dom med en længstetid på tre år og én dom med en længstetid på fem år overskrider varigheden længstetiden. Dette skyldes i begge tilfælde at dommen forlænges. Den gennemsnitlige varighed af de ophævede domme er en smule kortere end den, der er set for psykisk syges domme, nemlig 3,2 år.

Tabel 17. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for mentalt retarderede.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	4	4	2		6	1	17	2,8
2 år		2					2	2,0
3 år		1	11		1		13	2,9
5 år		2	3	2	10	1	18	4,0
I alt	4	9	16	2	17	2	50	3,2

26 af de 31 domme uden tidsbegrænsning til mangelfuldt udviklede m.v. er ophævet, jf. tabel 18. 19 af de tidsbegrænsede domme er bortfaldet ved dommens udløb og 62 er ophævet forinden. Tre domme overskrider den oprindelige tidsbegrænsning, hvilket skyldes forlængelser af foranstaltningen. Den gennemsnitlige varighed af de ophævede domme vedrørende mangelfuldt udviklede er omtrent ligeså lang som for de mentalt retarderede, nemlig på 3,3 år.

Tabel 18. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for mangelfuldt udviklede m.v.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	2	1	6	9	5	3	26	3,3
3 år	1	3	1		1		6	2,0
5 år	2	12	20	18	24	2	78	3,3
I alt	5	16	27	27	30	5	110	3,3

Som forventet er det, jf. tabel 19, især mange af tilsynsdommene, der er ophævet. Af behandlingsdommene er knap fire femtedele blevet ophævet for de psykisk syge, mens kun godt en fjerdedel af anbringelsesdommene er blevet ophævet. Samme tendens ses for de mentalt retarderede. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. er langt størstedelen af alle domme ophævet.

Tabel 19. Domme fordelt efter foranstaltningens art og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal domme	Heraf pct. ophævet	Antal domme	Heraf pct. ophævet	Antal domme	Heraf pct. ophævet
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse	7	100 %	13	100 %	4	100 %
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	113	83 %	42	76 %	71	93 %
Behandling med mulighed for anbringelse	210	79 %			42	93 %
Anbringelse på hospital/institution	23	26 %	9	22 %	2	50 %
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afdeling			3	33 %		
Anbringelse i sikret afdeling/institution	3	0 %	3	67 %		
I alt	356	77 %	70	72 %	119	92 %

2.5. Nye foranstaltningsdomme

Ophævelse af en dom er ikke i alle tilfælde udtryk for, at personen er ophørt med at begå kriminalitet. I visse tilfælde ophæves foranstaltningen i forbindelse med idømmelse af en ny foranstaltning. Dette er for de psykisk syge sket i 71 tilfælde og i gennemsnit 3,4 år efter idømmelsen af den tidligere foranstaltning. For de mentalt retarderede er der idømt 18 nye domme gennemsnitligt 2,5 år efter den første dom, mens de mangelfuldt udviklede m.v. er idømt 25 nye domme i gennemsnit 2,5 år efter den første dom.

Det kan forventes, at det primært ville være tidsbegrænsede domme, der er blevet ophævet og efterfulgt af en ny foranstaltningsdom i forbindelse med ny kriminalitet. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. er godt to tredjedele af de foranstaltninger, der er afløst af nye foranstaltninger, da også

tidsbegrænsede, jf. tabel 20. Blandt de psykisk syge er det lidt over halvdelen, mens det er lidt under halvdelen blandt de mentalt retarderede.

Tabel 20. Domme, der er afløst af en ny foranstaltningsdom, fordelt efter arten af den oprindelige foranstaltning og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	13	69 %	13	54 %	11	73 %
Behandling med mulighed for indlæggelse	56	54 %	2	0 %	14	64 %
Anbringelse på hospital/institution	2	0 %				
Institution med mulighed for anbringelse i sikret afdeling			1	0 %		
Anbringelse i sikret afdeling/institution			2	50 %		
I alt	71	55 %	18	44 %	25	68 %

Af tabel 21 fremgår, hvilken hovedforbrydelse der har ligget bag den nye foranstaltning, der har afløst den tidligere. Godt halvdelen af de psykisk syge er dømt for en voldsforbrydelse, først og fremmest for vold mod tjenestemand. Sammenlignet med arten af den kriminalitet, der har ført til et tiltalefrafald eller en bøde, jf. tabel 15 ovenfor, er den kriminalitet, der har medført, at der er idømt en ny foranstaltning, gennemgående af alvorligere karakter. Kun to af sagerne angående de psykisk syge vedrører en særlovsovertrædelse, mens der ikke ses nogle af disse sager for de mentalt retarderede eller de mangelfuldt udviklede. Blandt de psykisk syge angår 27 pct. af sagerne en alvorlig personfarlig forbrydelse, mens dette gør sig gældende for omtrent halvdelen af sagerne vedrørende de mentalt retarderede og de mangelfuldt udviklede.

Tabel 21. Domme, der er afløst af en ny foranstaltningsdom, fordelt efter arten af ny kriminalitet og mental tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Blufærdighedskrænkelse					1	4 %
Sædelighedsforbrydelser mod børn under 15			1	6 %		
Voldtægt mv.			1	6 %		
<i>Seksualforbrydelser i alt</i>	0	0 %	2	11 %	1	4 %
Vold o.l. mod offentlig myndighed	21	30 %	4	22 %	5	20 %
Manddrab eller forsøg herpå	1	1 %				
Simpel vold	7	10 %	1	6 %	4	16 %
Alvorligere vold	6	8 %	1	6 %	5	20 %
Trusler	2	3 %			2	8 %
Øvrige voldsforbrydelser	1	1 %				
<i>Voldsforbrydelser i alt</i>	38	54 %	6	33 %	16	64 %
Brandstiftelse	2	3 %	2	11 %	1	4 %
Indbrud	7	10 %			2	8 %
Butikstyverier mv.	1	1 %	1	6 %		
Andre tyverier	2	3 %	1	6 %		
Andre formueforbrydelser	1	1 %	1	6 %	1	4 %
Hærværk	1	1 %				
Underslæb, bedrageri, mandatsvig	2	3 %			1	4 %
Røveri	8	11 %	5	28 %	3	12 %
Smugling eller salg af narkotika	7	10 %				
<i>Ejendomsforbrydelser i alt</i>	31	44 %	10	56 %	8	32 %
Øvrige straffelovsbestemmelser	1	1 %				
Færdselslovovertrædelser	1	1 %				
I alt	71	100 %	18	100 %	25	100 %